

УДК 336.77.067

С. М. Халатур,
д. е. н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8331-3341>

Л. І. Бровко,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2577-0741>

С. А. Філюк,
здобувач гр. МгФБС-24,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0576-3070>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.21.115

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКІВ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

S. Khalatur,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine
L. Brovko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University
S. Filyuk,
Student of the gr. MgFBS-24, Dnipro State Agrarian and Economic University

RISK-ORIENTED APPROACH TO LENDING TO INDIVIDUALS: MINIMIZING RISKS TO THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

У сучасних умовах економічної нестабільності, геополітичної напруженості та трансформації фінансових ринків питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Запорукою безпеки є стабільність банківського сектору, зокрема в частині кредитування фізичних осіб. Зростання обсягів споживчого кредитування, розширення доступу до фінансових ресурсів для населення та активне використання цифрових технологій у банківській діяльності створюють нові можливості для економічного розвитку, але водночас породжують ризики, які можуть мати системний характер. У цьому контексті ризик-орієнтований підхід до кредитування фізичних осіб виступає як інструмент, що дозволяє підвищити ефективність управління кредитними ризиками та сприяє зміцненню фінансової стійкості держави загалом.

У статті основна увага акцентується на необхідності комплексного аналізу платоспроможності позичальника, врахування макроекономічних чинників, соціально-демографічних характеристик, а також поведінкових моделей споживачів фінансових послуг. Особлива увага приділяється ролі банківських установ у процесі ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків, що виникають на етапах прийняття рішення про надання кредиту, супроводу кредитного договору та врегулювання простроченої заборгованості. Автор підкреслює важливість впровадження сучасних інструментів ризик-менеджменту, таких як скорингові моделі, системи раннього попередження, автоматизовані платформи аналізу даних, що дозволяють оперативно реагувати на зміни фінансового стану позичальника та ринкової кон'юнктури.

У межах дослідження порушуються питання взаємозв'язку між якістю кредитного портфеля банків і рівнем фінансової безпеки держави. Надмірне кредитне навантаження на домогосподарства, низький рівень фінансової грамотності населення, недосконалість механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та відсутність ефективного регуляторного контролю можуть призвести до накопичення системних ризиків, які здатні трансформуватися у фінансову кризу. У цьому контексті ризик-орієнтований підхід розглядається як превентивний механізм, що дозволяє знизити ймовірність виникнення негативних наслідків для економіки, забезпечити стабільність банківської системи та захистити інтереси держави. Важливим аспектом є також формування культури ризик-менеджменту серед працівників фінансових установ, що передбачає системне навчання, підвищення кваліфікації та впровадження етичних принципів у процес прийняття кредитних рішень.

In the context of growing economic uncertainty, geopolitical tensions, and rapid digital transformation, the issue of financial security has become a strategic priority for national governments. One of the key components of this security is the stability of the banking sector, particularly in the area of consumer lending. The increasing volume of loans granted to individuals, combined with the expansion of financial accessibility and the integration of advanced technologies, presents both opportunities and risks. These risks, if not properly managed, may evolve into systemic threats that undermine the resilience of the financial system. This article explores the risk-oriented approach to consumer lending as a mechanism for minimizing threats to the financial security of the state.

The study focuses on the conceptual foundations of risk-based lending, emphasizing the importance of comprehensive borrower assessment, including income stability, credit history, behavioral patterns, and macroeconomic influences. The author highlights the role of financial institutions in identifying, evaluating, and monitoring risks throughout the credit lifecycle—from application and approval to repayment and delinquency management. Special attention is given to the implementation of modern risk management tools such as scoring models, predictive analytics, and automated decision-making systems, which enhance the ability to respond to dynamic changes in borrower profiles and market conditions.

The article also addresses the broader implications of consumer lending practices for national financial stability. It argues that excessive household debt, low financial literacy, and insufficient regulatory oversight can contribute to the accumulation of vulnerabilities within the banking sector. In this regard, the risk-oriented approach is presented not only as a method of improving credit portfolio quality but also as a preventive strategy for safeguarding economic integrity. The integration of risk-based principles into lending policies is essential for balancing financial inclusion with prudential standards.

Furthermore, the research outlines the prospects for embedding risk-oriented methodologies into the regulatory framework of Ukraine. The author discusses the need for unified standards of risk assessment, enhanced transparency in credit operations, and stronger accountability mechanisms for financial institutions. The development of a risk-aware culture among banking professionals is also emphasized, including training programs, ethical guidelines, and continuous professional development. These measures are critical for ensuring that lending decisions align with both institutional objectives and national interests.

Ultimately, the article positions the risk-oriented approach as a cornerstone of responsible lending and sustainable financial governance. By aligning credit practices with risk mitigation strategies, financial institutions can contribute to the long-term stability of the economy and

reinforce the protective capacity of the state against financial disruptions. The findings provide a foundation for further exploration of risk management in consumer finance and its role in shaping resilient financial systems.

Ключові слова: ризик-орієнтоване кредитування, споживчий кредит, фінансова безпека, управління кредитними ризиками, банківське регулювання.

Key words: risk-oriented lending, consumer credit, financial security, credit risk management, banking regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, зростання соціальної напруги та активної цифровізації фінансового сектору питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Одним із ключових чинників, що впливають на стабільність фінансової системи, є якість кредитної політики банків щодо фізичних осіб. Надмірне кредитне навантаження на домогосподарства, низький рівень фінансової грамотності населення та недосконалість механізмів оцінки платоспроможності позичальників створюють передумови для накопичення системних ризиків, які можуть трансформуватися у загрозу для фінансової безпеки держави.

У цьому контексті виникає потреба у впровадженні ризик-орієнтованого підходу до кредитування фізичних осіб, який передбачає комплексну оцінку ризиків на всіх етапах кредитного процесу — від аналізу фінансового стану позичальника до моніторингу виконання зобов'язань. Такий підхід дозволяє не лише підвищити ефективність управління кредитними ризиками, а й забезпечити превентивне реагування на потенційні загрози для фінансової безпеки. З огляду на це, наукове завдання полягає у формуванні теоретичних засад ризик-орієнтованого кредитування, розробці дієвих інструментів ризик-менеджменту. Практичне значення проблеми полягає у необхідності адаптації банківських стратегій до нових викликів, підвищення прозорості кредитних рішень, захисту інтересів держави та громадян, а також у створенні умов для сталого розвитку фінансової системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останнім часом українські науковці приділяли значну увагу дослідженню ризик-орієнтованого підходу до кредитування фізичних осіб, розглядаючи його як важливий інструмент забезпечення фінансової безпеки держави. У своїх наукових працях Чмута І. М. та Харитонova В. С. [1] досліджують концептуальні засади управління ризиками в банківській сфері. Вони акцентують увагу на необхідності адаптації фінансової стратегії банку до змін зовнішнього середовища, зокрема через впровадження ризик-орієнтованих механізмів оцінки кредитоспроможності позичальників. У межах діяльності фінансової інституційної мережі ФІНОМ [2] розглядається застосування ризик-орієнтованого підходу

в діяльності банків та небанківських фінансових установ. Матеріал містить практичні рекомендації щодо побудови системи управління ризиками, моніторингу клієнтських профілів та виявлення підвищених ризиків у роботі з окремими категоріями клієнтів. У наукових публікаціях Моташко Т. П., Перхайло С. П. [3] розглядаються особливості функціонування ринку споживчого кредитування в період воєнного стану. Аналізуються поточні тенденції розвитку банківського кредитування фізичних осіб, зміни у структурі кредитних портфелів, динаміка попиту на різні види кредитів, а також вплив макроекономічних і безпекових чинників на кредитну активність населення. Окрема увага приділяється питанням управління ризиками контрагентів — як позичальників, так і банківських установ, що надають кредити. У статті висвітлено основні проблеми, з якими стикаються банки у процесі оцінки платоспроможності клієнтів в умовах війни, та запропоновано напрями вдосконалення системи управління кредитними ризиками для забезпечення фінансової стабільності банківського сектору. Загалом праці українських науковців охоплюють як стратегічні аспекти управління ризиками, так і прикладні механізми їх реалізації в банківській практиці, що підтверджує актуальність теми для забезпечення фінансової безпеки держави.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою є дослідження ризик-орієнтованого підходу до кредитування фізичних осіб як засобу мінімізації ризиків фінансової безпеки держави. У межах дослідження розкривається теоретична основа такого підходу, визначається його значення для стабільності фінансової системи, а також аналізуються ризики, що виникають у процесі кредитування населення. Особлива увага приділяється ролі банківських установ у впровадженні ефективних механізмів управління кредитними ризиками, а також сучасним технологіям і інструментам, які сприяють підвищенню якості оцінки ризиків і прийняття обґрунтованих рішень. Реалізація цього дослідження дозволяє сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення кредитної політики у сфері споживчого кредитування та забезпечення економічної безпеки на макрорівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах трансформації фінансового сектору України, особливо на тлі воєнного стану та макроекономічної нестабільності, питання ефективного управ-

Рис. 1. Динаміка кредитування фізичних осіб в Україні, млн грн

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5—7].

ління кредитними ризиками набуває особливої актуальності. Одним із ключових викликів для банківської системи та фінансової політики держави є збереження балансу між доступністю кредитування фізичних осіб і необхідністю забезпечення фінансової стабільності. Надмірне кредитне навантаження на домогосподарства, зростання частки проблемних кредитів та погіршення платоспроможності населення можуть стати джерелами системних ризиків, що безпосередньо загрожують фінансовій безпеці країни.

У цьому контексті ризик-орієнтований підхід до кредитування фізичних осіб постає як стратегічно важливий інструмент забезпечення стійкості фінансової сис-

теми. Його суть полягає в ідентифікації, оцінюванні, контролі та мінімізації кредитних ризиків на всіх етапах взаємодії між банком і клієнтом. Врахування рівня ризику кожного позичальника дозволяє банкам не лише оптимізувати кредитний портфель, а й зменшити ймовірність накопичення проблемної заборгованості, що може мати широкі соціально-економічні наслідки [4].

Поточний стан кредитування фізичних осіб в Україні суттєво змінився під впливом повномасштабної війни, що розпочалася у лютому 2022 року. Якщо порівнювати довоєнний період із ситуацією після початку воєнних дій, можна простежити радикальні зміни в динаміці, структурі та стратегії кредитування, а також у поведінці банків та споживачів. У 2020—2021 роках ринок споживчого кредитування в Україні демонстрував впевнене зростання. Банки активно видавали кредити фізичним особам, особливо в сегменті беззаставного споживчого кредитування, автокредитів та іпотеки. Після пандемії COVID-19 кредитна активність почала швидко відновлюватися, а НБУ поступово пом'якшував монетарну політику, що сприяло доступності позик. Активно розвивалася цифрова інфраструктура — онлайн-банкінг, мобільні додатки, скоринг за альтернативними даними — що спростило та пришвидшило процес кредитування.

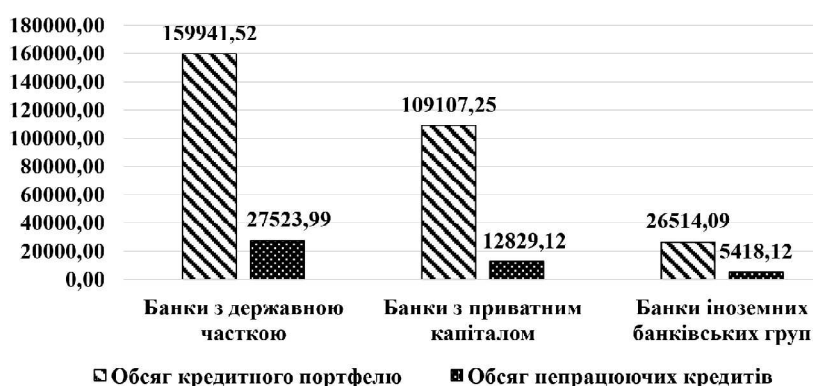

Рис. 2. Кредитування фізичних осіб в Україні за групами банків станом на 01.01.2025 р., млн грн

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [6—7].

Рис. 3. Структура кредитування фізичних осіб в Україні за цільовим призначенням станом на 01.01.2025 р.

Джерело: сформовано на основі [6—8].

З початком повномасштабного вторгнення росії фінансовий ринок України зазнав шокового удару. У перші місяці війни банки фактично згорнули нове кредитування фізичних осіб через різке зростання ризиків, невизначеність, масову втрату доходів населення, переміщення мільйонів людей та загальну економічну нестабільність. Кредитування зупинилося, за винятком окремих цільових програм, наприклад, підтримки військових чи внутрішньо переміщених осіб. У 2022 році спостерігалось зниження обсягів нових кредитів фізичним особам у десятки разів. Банки зосередилися на управлінні ризиками, підтримці ліквідності та реструктуризації наявних боргів. Крім того, рівень простроченої заборгованості зріс, оскільки багато позичальників втратили можливість обслуговувати кредити. У відповідь НБУ та уряд запровадили регуляторні пом'якшення, зокрема, кредитні канікули, спрощення реструктуризацій, заборону на нарахування штрафів тощо. У 2023—2024 роках, попри збереження воєнного стану, ринок почав частково відновлюватися. Поступово зросла активність у сфері споживчого кредитування, особливо в онлайн-сегменті та мікрокредитуванні, де ризики покриваються високими ставками. Однак банки залишаються вкрай обережними, а скоринг нових клієнтів значно посилюється [5].

Станом на 1 січня 2025 року обсяг кредитів, наданих фізичним особам (у тому числі фізичним особам-підприємцям), зріс порівняно з початком 2024 року. Якщо на 1 січня 2024 року цей показник становив 240 825 млн грн, то через рік він збільшився до 295 563 млн грн. Водночас обсяг непрацюючих кредитів зменшився з 56 636 млн грн до 45 771 млн грн (рис. 1). Зростання обсягу виданих кредитів свідчить про підвищення довіри населення до банківської системи, активізацію попиту на кредитні ресурси та певне поживлення економічної активності. Одночасне скорочення обсягу непрацюючих кредитів указує на покращення якості кредитного портфеля банків, підвищення фінансової дисципліни позичальників і зниження рівня кредитних ризиків [6].

Найбільший обсяг кредитного портфеля станом на 01.01.2025 р. мають банки з державною часткою — 159941,52 млн грн, при цьому обсяг їхніх непрацюючих кредитів становить 27523,99 млн грн. Банки з приватним капіталом мають кредитний портфель у розмірі 109107,25 млн грн, а непрацюючі кредити у них складають 12829,12 млн грн. Іноземні банки характеризуються найменшими обсягами кредитних операцій (26514,09 млн грн) і найнижчим рівнем проблемної заборгованості (5418,12 млн грн), що свідчить про більш обережну кредитну політику іноземних фінансових установ та вищу якість їхніх кредитних портфелів (рис. 2) [7].

Найбільшу частку в загальному обсязі кредитів для фізичних осіб становлять інші споживчі кредити домогосподарствам — 76,52%, що свідчить про високу популярність позик, спрямованих на поточні потреби населення, зокрема придбання товарів тривалого користування, оплату послуг або покриття тимчасових фінансових витрат. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості становлять 12,70% від обсягу, що вказує на відносно обмежену активність на ринку іпотечного кредитування, ймовірно через його складність, тривалі строки та високі вимоги до позичальників. Найменшу частку займають кредити на купівлю автомобілів — лише 4,79%, що може бути зумовлено як зниженням попиту на такі позики, так і обережною політикою банків у цьому сегменті (рис. 3). У цілому кредитування фізичних осіб в Україні переважно має споживчий характер, тоді як іпотечне та автокредитування залишаються менш розвиненими напрямками [8].

Війна в Україні та погіршення стану кредитування фізичних осіб суттєво вплинули на фінансову безпеку держави, поставивши її перед серйозними викликами та ризиками (рис. 4).

Одним із ключових є ризик надмірної залежності від зовнішнього боргу. Україна, як держава з обмеженим внутрішнім фінансовим ресурсом, часто звертається до зовнішніх кредиторів — міжнародних фінансових організацій, іноземних урядів або приватних інвесторів. Це породжує залежність від валютних коливань та загострює проблему обслуговування боргу в разі зниження державних доходів. У випадку несприятливої кон'юнктури або падіння курсу гривні навантаження на бюд-

Рис. 4. Ризики фінансової безпеки України

Джерело: сформовано на основі [9—10].

жет різко зростає, що створює загрозу дефолту. У цих умовах значно зросла залежність від міжнародної допомоги, кредитів і грантів, зокрема від МВФ, ЄС та США. Така залежність загострила проблему боргового навантаження на економіку, що, у довгостроковій перспективі, може обмежити фінансову самостійність держави. Одночасно з цим посилюється тиск на валютний ринок: значна частина економіки була паралізована, експорт скоротився, а імпорт залишався життєво необхідним. Це створило дефіцит валюти, змусило НБУ запровадити жорстке регулювання валютного курсу та обмежити рух капіталу, що порушило механізми ринкової рівноваги [9].

Крім того, війна суттєво погіршила стан банківського сектору. Хоча фінансова система продемонструвала певну стійкість завдяки реформам попередніх років, банки були змушені згорнути більшість кредитних програм, зменшити обсяги інвестування та сконцентрувати зусилля на підтримці ліквідності й управлінні ризиками. Ризик неплатоспроможності позичальників зріс, що призвело до збільшення обсягів проблемних кредитів. Це поставило під загрозу фінансову стійкість багатьох установ, особливо менших, регіональних або спеціалізованих [10].

Особливу небезпеку створили деструктивні явища, пов'язані з тінізацією економіки, контрабандою, нелегальним обігом готівки та посиленням фінансового шахрайства. В умовах воєнного часу контроль над грошовими потоками ослаб, що ускладнило ефективне адміністрування податків і боротьбу з корупцією. Також зросли кіберзагрози, які набули системного характеру — атаки на банки, платіжні системи та державні фінансові реєстри стали частиною гібридної війни, підриваючи довіру до інституцій. Інфляційний ризик також залишається актуальним, особливо в умовах війни, дефіциту бюджету та порушення ланцюгів постачання. Зростання цін знижує купівельну спроможність населення, підриває довіру до національної валюти та змушує громадян і бізнес переходити до збереження активів у іноземній валюті, що, в свою чергу, тисне на валютний ринок і призводить до ще більшої нестабільності.

Усі ці ризики тісно взаємопов'язані між собою, адже виникнення одного може активізувати інші, створюючи ефект "доміно", погіршуючи фінансову систему та знижуючи рівень фінансової безпеки. Саме тому до кредитування фізичних осіб в Україні має застосовуватись ризик-орієнтований підхід, який передбачає використання інструментів ризик-менеджменту, що сприятимуть мінімізації вищеописаних ризиків та зміцненню фінансової безпеки (табл. 1) [11].

Одним із найдієвіших інструментів ризик-менеджменту є скорингова система, яка дозволяє оцінити пла-

Таблиця 1. Інструменти ризик-менеджменту

Інструменти ризик-менеджменту	Характеристика
Скорингова система (Credit Scoring)	Автоматизований розрахунок кредитного рейтингу клієнта на основі його фінансової історії, доходів, витрат, соціально-демографічних показників тощо
Кредитні бюро (Українське бюро кредитних історій тощо)	Джерело перевірки кредитної історії позичальника; надає інформацію про попередні кредити, заборгованості, прострочення
Антифрод-системи (системи виявлення шахрайства)	Використовують алгоритми штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення підозрілих операцій, що можуть свідчити про шахрайство
Системи верифікації особи (BankID, відеоверифікація)	Перевірка особистості клієнта через державні або банківські реєстри для зниження ризику підробки документів чи видачі кредиту фіктивній особі
Аналіз Big Data (соцмережі, геолокація, цифровий слід)	Додаткове оцінювання поведінкових ризиків позичальника на основі нестандартних джерел даних (поведінка в інтернеті, соціальні мережі, покупки онлайн)
Системи раннього попередження (Early Warning Systems)	Моніторинг кредитного портфеля для виявлення клієнтів із підвищеним ризиком прострочення; дає змогу вчасно реагувати
Стрес-тестування портфеля	Моделювання негативних сценаріїв для оцінки стійкості банку або МФО до зростання неплатежів з боку фізичних осіб
Регулярний моніторинг клієнта (Post-lending monitoring)	Відстеження фінансового стану позичальника після видачі кредиту з метою раннього виявлення ознак погіршення платоспроможності
Кредитні ліміти та сегментація клієнтів	Встановлення обмежень на обсяг кредитування відповідно до рівня ризику клієнта; поділ клієнтів на групи з різним рівнем нагляду
Інструменти колекторської діяльності та реструктуризації	Заходи після виникнення прострочення: перемовини, реструктуризація боргу, передача в роботу колекторам або до суду

Джерело: сформовано на основі [11; 12].

тоспроможність позичальника ще до видачі кредиту. Завдяки цьому банки знижують ризик надання коштів клієнтам із високою ймовірністю дефолту. Важливу роль у підвищенні прозорості ринку відіграють окремі кредитні бюро, які надають доступ до кредитної історії фізичних осіб. Їх діяльність дозволяє банкам формувати реалістичне уявлення про фінансову дисциплінованість потенційного клієнта та уникати повторного кредитування проблемних позичальників. З метою боротьби з фінансовими шахрайствами необхідно запроваджувати антифрод-системи. Вони аналізують підозрілі дії клієнтів у режимі реального часу та попереджають шахрайські операції, що можуть завдати шкоди банкам і підірвати довіру до фінансової системи загалом. Додатково безпеку забезпечують системи верифікації особи, зокрема через BankID чи відеоверифікацію, що значно знижує ризик фальсифікацій та використання підроблених документів [12].

Використання вищеписаних інструментів ризик-менеджменту сприяє підвищенню стійкості банківської системи та зниженню ймовірності виникнення кризових ситуацій, пов'язаних із масовими неплатежами, шахрайством або системними збоями в роботі фінансових установ. Тому практичне застосування інструментів ризик-менеджменту здійснюватиме позитивний вплив на мінімізацію ризиків фінансової безпеки держави (табл. 2).

Інноваційні інструменти, такі як аналіз Big Data, розширюють можливості оцінювання ри-

Таблиця 2. Вплив інструментів ризик-менеджменту на мінімізацію ризиків фінансової безпеки держави

Інструменти ризик-менеджменту	Вплив на мінімізацію ризиків фінансової безпеки держави
Скорингова система (Credit Scoring)	Знижує ймовірність видачі кредитів неплатоспроможним особам, що сприяє зменшенню частки проблемних кредитів.
Кредитні бюро (Українське бюро кредитних історій тощо)	Підвищують прозорість ринку кредитування, знижують рівень шахрайства та сприяють ефективному управлінню кредитними ризиками.
Антифрод-системи (системи виявлення шахрайства)	Запобігають фінансовим шахрайствам, які можуть мати масовий характер і впливати на стабільність фінансової системи.
Системи верифікації особи (BankID, відеоверифікація)	Забезпечують надійну ідентифікацію клієнтів, що зменшує ризик фальсифікацій і підвищує безпеку фінансових операцій.
Аналіз Big Data (соцмережі, геолокація, цифровий слід)	Дозволяє точніше оцінити платоспроможність та ризиковість позичальників, зменшуючи системні ризики для кредитного ринку.
Системи раннього попередження (Early Warning Systems)	Дають змогу оперативно виявляти клієнтів із підвищеним ризиком, що дозволяє запобігати накопиченню проблемної заборгованості.
Стрес-тестування портфеля	Допомагає передбачити вплив кризових сценаріїв на фінансову систему, готуючи банки до потенційних потрясінь.
Регулярний моніторинг клієнта (Post-lending monitoring)	Сприяє ранньому виявленню змін у фінансовому стані клієнтів, що дає змогу своєчасно реагувати та уникати масових дефолтів.
Кредитні ліміти та сегментація клієнтів	Знижують концентрацію ризику шляхом обмеження обсягів кредитування та точнішого таргетування позичальників.
Інструменти колекторської діяльності та реструктуризації	Дозволяють ефективно працювати з проблемними боргами, зменшуючи збитки банків і ризик дестабілізації фінансової системи.

Джерело: сформовано на основі [13; 14].

зників шляхом вивчення цифрового сліду клієнта — геолокації, поведінки у соцмережах, споживчих звичок. Це особливо важливо для молоді та тих, хто ще не має класичної кредитної історії. Водночас системи раннього попередження дають змогу банкам і мікрофінансовим організаціям вчасно ідентифікувати клієнтів, у яких з'являються ознаки фінансових труднощів, що дозволяє оперативно вжити заходів для запобігання прострочкам.

Системне бачення ситуації забезпечує стрес-тестування кредитного портфеля. Воно моделює можливі кризові сценарії та оцінює, наскільки банк здатен витримати негативні зміни на ринку. Це важливо не лише для фінансової установи, а й для держави, оскільки запобігає лавиноподібному поширенню фінансових проблем. У доповнення до цього регулярний моніторинг клієнтів після видачі кредиту дозволяє постійно відстежувати їх фінансову поведінку та вчасно реагувати на потенційні ризики [13].

Рациональний розподіл кредитного навантаження забезпечується за допомогою встановлення кредитних лімітів та сегментації клієнтів. Це дозволяє мінімізувати концентрацію ризиків в окремих групах і забезпечує більш збалансовану кредитну політику. У разі виникнення прострочень або неплатежів в дію вступають інструменти колекторської діяльності та реструктуризації. Вони допомагають повернути частину боргів або запропонувати клієнтам умови, які дозволяють уникнути повного дефолту.

Таким чином, ризик-орієнтований підхід до кредитування фізичних осіб не лише покращить ефективність роботи фінансових установ, а й відіграє стратегічну роль у зміцненні фінансової безпеки держави. Його застосування дає змогу зменшити банківським установам системні ризики, уникати фінансових криз і підтримувати довіру до банківської системи з боку населення та інвесторів [14, с. 135—145].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що впровадження системного управління кредитними ризиками на основі комплексного аналізу фінансового стану позичальника, його платоспроможності, поведінкових характеристик та макроекономічних чинників сприяє зниженню рівня неповернення кредитів, підвищенню якості кредитного портфеля та зміцненню фінансової безпеки держави. Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє банківським установам своєчасно ідентифікувати потенційні загрози, адаптувати кредитну політику до змін ринкової кон'юнктури та забезпечити ефективне управління ресурсами. Водночас, для досягнення максимальної ефективності цього підходу необхідне його нормативне закріплення, удосконалення методичних інструментів оцінки ризиків, а також розвиток професійної компетентності працівників фінансових установ у сфері ризик-менеджменту.

Результати дослідження мають вагомe практичне значення для банківських установ, регуляторних органів та державних інституцій. Вони можуть бути використані для вдосконалення внутрішніх політик управління кредитними ризиками, розробки нових процедур оцінки

позичальників, формування стратегій кредитування з урахуванням ризикових факторів, а також для підвищення ефективності нагляду за діяльністю фінансових організацій. Запропоновані підходи сприяють зміцненню фінансової стабільності, зниженню системних ризиків та формуванню стійкої кредитної інфраструктури, що є важливим чинником забезпечення економічної безпеки держави. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розробці інтегрованих моделей оцінки ризиків з використанням штучного інтелекту та великих даних, а також у вивченні міжнародного досвіду регулювання ризик-орієнтованого кредитування. Особливої уваги потребує дослідження взаємозв'язку між рівнем фінансової грамотності населення та ефективністю реалізації ризик-орієнтованих стратегій у банківській практиці.

Література:

1. Чмута І. М., Харитонova В. С. Ризик-орієнтований підхід до формування фінансової стратегії банку. Наукові праці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. 2021. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33281/1/%D1%87%D0%BC%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
2. Ризик-орієнтований підхід у роботі з політично значущими особами. Фінансова інституційна мережа ФІНОМ. 2024. URL: <https://finom.org.ua/ryzyk-oriyentovanyy-pidkhyd>
3. Моташко Т. П., Перхайло С. П. Банківське споживче кредитування в Україні в умовах війни: сучасні тренди та ризики контрагентів. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №6. DOI: 10.32702/23066814.2024.6.176
4. Шпанель-Юхта О. Особливості банківського кредитування в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/25240072/20224596>.
5. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих кредитів. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist>.
6. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku>
7. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku>
8. Шалигіна І. В.. Кредитний портфель українських банків під час війни: ефективне формування та мінімізація ризиків. Сталий розвиток економіки. 2024. № 2 (49). DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-29>
9. Аналіз і перспективи ринку кредитування фізичних осіб. Громадська організація "Центр економічних досліджень і прогнозування "Фінансовий Пульс". URL: <https://finpuls.com/en/banking-reviews-news-analz-perspektivi-rinku-kredituvannya-fzichnih-osb.htm>
10. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/173419/conv#>
11. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та бан-

ківських групах: Постанова від 11.06.2018 р. №64. Правління Національного Банку України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006450018#Text>.

12. Аксьонова Т. С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці України та роль держави у її забезпеченні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17.

13. Шалигіна І. В., Луговик Ю. О. Кредитний портфель українських банківських установ в умовах війни. Modern research in world science. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC "Sciconf.com.ua". Lviv, Ukraine. 2023. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichnakonferentsiya-modernresearch-in-world-science-29-31-01-2023-lviv-ukrayina-arhiv>

14. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. Галицький економічний вісник. 2022. Том 77. № 4. С. 135—145.

15. Hudym, K., & Khalatur, S. (2016). Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets. *Economic Annals-XXI*, 159 (5—6), 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>

16. Khalatur, S.M. (2017). Important provisions for the development of agriculture of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(2), 147-154. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>.

17. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P., & Pavlenko, O.S. (2022). Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism. *Academy review*, 2 (57), 249—266. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>

18. Khalatur S., Dovgal O., Karamushka O., Brovko L., Vodolazska O. (2024). Innovative trends of financial engineering to the way of digital economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6 (59), 136—150. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4508>

References:

1. Chmutova, I. M. and Kharytonova, V. S. (2021), "Risk-oriented approach to the formation of a bank's financial strategy", *Naukovi pratsi Kharkivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu imeni Semena Kuznetsia*, available at: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33281/1/чмута.ova.pdf>. (Accessed 20 October 2025).

2. FINOM (2024), "Risk-oriented approach in working with politically exposed persons", available at: <https://finom.org.ua/ryzyk-oriyentovanyy-pidkhdid>. (Accessed 18 October 2025).

3. Motashko, T. P. and Perkhailo, S. P. (2024), "Bank consumer lending in Ukraine under wartime conditions: current trends and counterparties' risks", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, available at: [10.32702/23066814-2024.6.176](https://doi.org/10.32702/23066814-2024.6.176). (Accessed 20 October 2025).

4. Shpanel-Yukhta, O. (2022), "Features of bank lending under wartime conditions", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 45, available at: <https://doi.org/10.32782/25240072/2022-4596>. (Accessed 22 October 2025).

5. National Bank of Ukraine (2025), "Volumes of active operations and share of non-performing loans", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist> (Accessed 19 October 2025).

6. National Bank of Ukraine (2024), "Financial Stability Report, December 2024", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku>. (Accessed 24 October 2025).

7. National Bank of Ukraine (2023), "Financial Stability Report, December 2023", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku>. (Accessed 23 October 2025).

8. Shalyhina, I. V. (2024), "Credit portfolio of Ukrainian banks during the war: effective formation and risk minimization", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 2 (49). <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-29>.

9. Finansovyi Puls (2025), "Analysis and prospects of the retail lending market", available at: <https://finpuls.com/en/banking-reviews-news-analz-perspektivi-rinku-kredituvannya-fzichnih-osb.htm>. (Accessed 21 October 2025).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "On Consumer Lending", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/173419/conv#>. (Accessed 20 October 2025).

11. National Bank of Ukraine (2018), Resolution "On approval of the Regulation on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006450018#Text>. (Accessed 24 October 2025).

12. Aksionova, T. S. (2021), "Current threats and risks to Ukraine's financial security and the role of the state in ensuring it", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 17.

13. Shalyhina, I. V. and Luhovyyk, Yu. O. (2023), "Credit portfolio of Ukrainian banking institutions under wartime conditions", *Modern Research in World Science: Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference*, SPC "Sciconf.com.ua", Lviv, Ukraine, available at: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modernresearch-in-world-science-29-31-01-2023-lviv-ukrayina-arhiv>. (Accessed 25 October 2025)

14. Budnyk, L., Ronska, O. and Lisetska, L. (2022), "Financial security of the state under martial law", *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 77, no. 4, pp. 135—145.

15. Hudym, K., and Khalatur, S. (2016), Systematisation and analysis of MNCs' models of conduct for entering the national agrarian markets. *Economic Annals-XXI*, vol. 159 (5—6), pp. 34—37. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-07>.

16. Khalatur, S.M. (2017), Important provisions for the development of agriculture of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3 (2), pp. 147—154. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-2-147-154>.

17. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P., and Pavlenko, O.S. (2022), "Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism", *Academy review*, vol. 2 (57), pp. 249—266, available at: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19> (Accessed 26 October 2025).

18. Khalatur, S., Dovgal, O., Karamushka, O., Brovko, L. and Vodolazska, O. (2024), "Innovative trends of financial engineering to the way of digital economy", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6 (59), pp. 136—150. <https://doi.org/10.55643/fcaptp-6.59.2024.4508>.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2025 р.